

Jordreform avlägsen i Lugos land

När Fernando Lugo förra året tillträdde som president i Paraguay trodde många bondeorganisationer att en jordreform var nära. Men med ett motsträvigt parlament i ett av världens mest korrupta länder har det visat sig vara lättare sagt än gjort.

TEXT: FERNANDO ARIAS, KERSTIN EDQUIST FOTO: FERNANDO ARIAS

SÖNDERRIVNA svarta plaststycken och långa träpinnar ligger utspridda på marken i Tapiacuipuy i regionen San Pedro i centrala Paraguay. Utefter ståltrådstängslet sitter ett sextiotial jordlösa kvinnor, män och barn.

Förra veckan var polisen här och förstörde de jordlösas provisoriska plasttält, körde bort dem från den mark de ockuperade och grep tre kvinnor som var på väg att hämta vatten i brunnen intill. Marisa Rodríguez sätter sig på en stubbe och vaggas sin ettåriga dotter i famnen.

– Nu bor vi hos grannarna och i skogen. Hemlösa och till och med tätlösa. Vi vågar inte bygga upp något igen, för det kommer bara bli förstört, säger hon.

Ett av presidenten Fernando Lugos viktigaste vallöften innan han tillträdde i augusti 2008 var att genomföra en av många efterlängtat, jordreform. Paraguay är ett av världens mest ojämlika länder vad gäller jordägande.

Den senaste statliga uppskattningen av markfördelningen, som avslutades år 2009, visade att 86 procent av den odlingsbara marken ägs av 2,6 procent av befolkningen. Samtidigt tvingas

40 procent av landets fattigaste småbrukare dela på mindre än 2 procent av marken.

– Vi hoppades på Lugo, men än så länge har det inte blivit något av med jordreformen. Snarare har det blivit svårare, med ännu mer förtryck och våld på landsbygden, berättar Luis Aguayo, ordförande för den största paraplyorganisationen för Paraguays bonderörelser, MCNOC.

Under 35 år styrdes Paraguay av diktatorn Alfredo Stroessner. När fria val infördes 1989 skulle Stroessners parti, Coloradopartiet, fortsätta att styra landet i ytterligare 19 år.

Det var inte förrän Lugo vann valet som Paraguay för första gången på mer än ett halvt sekel fick se en president utan koppling till Coloradopartiet. Mot bakgrund av landets långa auktoritära styre hoppades många invånare på en betydande förändring när den partiobundne före detta biskopen Fernando Lugo valdes till president.

Enligt bondeorganisationerna finns det idag uppemot 500 000 jordlösa landsbygdsfamiljer i Paraguay. Lagen säger att de har rätt till sin egen mark för att odla, men inte i något fall har det blivit verklighet utan ockupationer och demonstrationer.

Sedan Fernando Lugo tillträdde som president i augusti 2008 har stödet för honom bland väljarna dalat från 93 till 38 procent, enligt opinionsundersökningar.

PARAGUAY

I FOKUS

Det finns nära en halv miljon jordlösa familjer på Paraguays landsbygd, trots att alla enligt lag har rätt till sin egen odlingsmark.

OCKUPATIONEN i Tapiracui puy började för tre år sedan. Då var det en holländare som ägde marken och odlade soja med hjälp av stora mängder bekämpningsmedel.

– När det blåste spred sig gifterna. De täppte igen dricksbrunnar och förstörde våra odlingar. Det var då vi bestämde oss för att börja ockupera, berättar Candido Caballero som är en av dem som några år tidigare lyckades få en bit mark och nu bor i en bosättning i närheten av ockupationslägret.

Den holländske sojaodlaren sålde strax efteråt marken till en av flera brasilianska storgodsägare i Paraguay. Marisa Rodríguez tittar ut över det stora gräsbeklädda fältet och berättar att brasilianaren inte brukar jorden.

Där mängder av mat skulle kunna odlas ligger marken sedan ett par år tillbaka i träda. Samtidigt har ägaren anställt privata vakter för att mota bort ockupanterna och se till att ingen går innanför ståltrådsstängslet.

– Från klockan fem på eftermiddagarna vankar de fram och tillbaka på grusvägen och

avlossar skott i luften. Våra barn vågar inte gå hem från skolan längre och vi får ingen sömn om nätterna, säger Marisa Rodríguez.

FORSKNINGSCENTRET Base IS undersöker effekterna av sojaodlingarnas enorma expansion och de brott mot de mänskliga rättigheterna som sker på landsbygden. Under Fernando Lugos styre det senaste året har organisationen registrerat sju mördade bondeledare och en rad fall av tortyr och vapenhot mot barn och kvinnor.

– Vi ser faktiskt en ökning av våldet på landsbygden. Delvis från de allt fler privata vakterna, men även polisen utför en hel del brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är ett tydligt förtryck från statens sida och en kriminalisering av bonderörelserna, säger sociologen Marielle Palau som leder Base IS.

Enligt Marielle Palau beror det ökade våldet dels på en poliskultur som lever kvar sedan diktaturen, dels på de stora förväntningarna på regeringen att den ska genomföra en jordreform.

– Det är total fattigdom vi lever i, säger Marisa Rodríguez (längst fram). Av markockupanternas tältläger i Tapiracuiipy finns bara spillror kvar efter polisens besök.

KERSTIN EDQVIST

Bonderörelserna såg genom valet av Lugo en möjlighet att äntligen kunna kräva sina rättigheter och mobiliserade sina medlemmar, men efter påtryckningar från sojaodlarna kriminaliserades demonstrationerna och flera ledare greps.

– Egentligen handlar det om en kamp för rätten till utbildning, vatten och ett hem. Att kunna försörja sig och komma ur fattigdomen. Men i stället för att försvara folkets rättigheter har regeringen blivit en väktare för just de som bryter mot dem, säger Marielle Palau.

PARAGUAY ÄR ETT utpräglat jordbruksland och världens fjärde största producent av soja. Under diktaturtiden delades marken helt sonika ut till partikamrater, militärer och vänner till diktatorn Stroessner, berättar Marielle Palau.

– Mark fungerade som en politisk belöning till vänner, varav många var brasilianare. Den politiken förklarar den skeva markägarsituationen och de konflikter kring markfrågan som finns i Paraguay idag, säger hon.

Milda Rivarola är författare, forskare och politisk analytiker, hon tvingades i exil under Stroessnerdiktaturen men är nu bosatt i landets huvudstad Asunción. Rivarola var påtänkt för utrikesministerposten i Lugos regering men avböjde erbjudandet på ett tidigt stadium.

– Jag insåg att det inte gick att genomföra de politiska löften som gavs. Inte under rådande omständigheter, förklarar hon.

Efter att fria val infördes 1989 gavs parlamentet väldigt stor makt. Rivarola berättar att så gott som alla beslut måste godkännas av kongressen och om reformerna hotar ledamöternas

privilegier stoppas de omedelbart. Att Lugo röstades fram som president och att Colorado-partiet för första gången på 62 år förlorade regeringsmakten var en stor symbolisk förändring, men inte en total maktförflyttning.

– Förra årets val var märkliga. Samtidigt som folk röstade på Lugo som president växte högern i parlamentet. Både kongressen och senaten är nu motståndare till regeringen. Då är det svårt att genomföra något över huvud taget, säger Milda Rivarola.

Den paraguayanska konstitutionen innehåller redan en jordreform, men för varje bit mark som ska omfördelas krävs idag ett parlamentsbeslut. Det är en omöjlighet att få igenom det med den rådande sammansättningen i parlamentet.

– På 1990-talet ägnades varje torsdag i parlamentet åt jordreformen. Varje vecka exproprierades två eller tre storgods. Under den här perioden med Lugo har inte en enda bondgård konfiskerats. Inte en jordbit! Vi har fattat att det inte är lösningen, säger senatorm Alfredo Jaeggli från det liberala regeringspartiet PLRA.

PLRA ÄR DET största partiet i Lugos breda allians, som består av en blandning av fackförbund, sociala rörelser och politiska partier. Slitningarna har varit många i den brokiga regeringen som före valet snarare samlades i ett gemensamt motstånd mot Colorado-partiet än i ett gemensamt politiskt program.

PLRA har flera gånger hotat att dra sig ur regeringen, men utan deras stöd i kongressen kan Lugo omöjligt få den majoritet som behövs för att genomföra flera vallöften, däribland löftet om en jordreform. Hittills har Lugo-regeringen infört liknande reformer som i grannlandet Brasilien: flera bidrag och mer tekniskt stöd åt småbönderna, men ingen jord åt jordlösa.

Alfredo Jaeggli tycker inte att en jordreform är något eftersträvanvärt.

– Det största brottet mot de mänskliga rättigheterna är ockupationerna av de privata egendomarna. Tycker du att hälsa och utbild-

ning är mänskliga rättigheter? Det tycker inte jag. Jag tycker att människor har rätt att vara fria och att ha pengar. Men att skänka rättigheter till friska 20-åringar som kan jobba? Jag är ledsen, men där håller jag inte med.

Många av bondeorganisationerna är besvikna på Lugos passiva styre och hans motsägelsefulla politik. Samtidigt som han skriver under militära säkerhetsavtal med Colombias högerpresident Álvaro Uribe skriver han under matsäkerhetsavtal med Venezuelas vänsterpresident Hugo Chávez. Marielle Palau på Base IS menar att Lugo är rädd för att hamna i konflikt med olika maktgrupper.

– Eftersom Lugos politiska makt är liten borde han ha förvaltat sin viktigaste maktfaktor, stödet från folket, bättre. Men när människor i början av året demonstrerade till stöd för hans reformer möttes de i stället av våld och förtryck, berättar hon.

Samtidigt påpekar Milda Rivarola att Paraguay inte har samma tradition av protester och folklig organisering som i till exempel Ecuador och Bolivia, där folket har pressat parlamenten till att rösta igenom kontroversiella beslut. →

– Förra året lyckades vi fördela ganska mycket jord, men det senaste året har det inte blivit något alls. Markägarna är mycket mer motvilliga med den nya regeringen, säger Candido Caballero.

I Paraguay är människor mer politiskt passiva.

– Diktaturen har satt sina spår hos befolkningen som ofta finner sig i sin situation, säger Rivarola.

Regeringen fortsätter att säga att jordreformen är en av deras prioriterade frågor, men Lugo har utsett PLRA-politikern Enzo Cardoso, som försvarar storgodsägarnas privata egendomar, till jordbruksminister. Inför 2010 såg senaten dessutom till att minska budgeten för jordreformen med motsvarande ungefär 140 miljoner kronor.

Lugo sa så sent som i juni i år att jordreformen troligen inte kommer att vara genomförd förrän 2023.

– Man måste vara medveten om att våra egna lagar inte hjälper oss i dagsläget. Paraguay är ett av få länder som fortfarande inte ens har ett register över markägare, sa han till den argentinska dagstidningen Clarín.

Sojaodlarna och storgodsägarna är i dag de viktigaste maktgrupperna i landet. Rivarola

berättar att många av parlamentarikerna själva äger stora markområden, andra ledamöter blir mutade av sojaodlarna och deras lobbyorganisationer.

INTERNATIONELLA undersökningar visar att Paraguay är ett av världens mest korrupta länder. Maffian är stark i landet och smuggling av vapen, knark och människor är vanligt förekommande. Men även inom den offentliga sektorn är korruptionen utbredd, påpekar Rivarola.

Förutom en jordreform var ett av Lugos viktigare vallöften att få bukt med korruptionen.

– Våra undersökningar visar att den småskaliga korruptionen har minskat, till exempel ber statligt anställda inte längre om en muta för att göra sitt jobb. Men i kongressen finns fortfarande mycket korruption och utfrågningar har visat att många fattiga sålde sina röster. I utbyte mot en vagn att samla sopor i fick till exempel partierna många fattiga stadsbors röster, säger Rivarola.

Paraguay räknas som ett av världens mest korrupta länder. Att polisen köps av storgodsägarna är inte ovanligt.

När hela systemet, inklusive domstolsväsendet, är så beroende av korruptionen är det svårt att stoppa den.

Den nyblivne markinnehavaren Candido Caballero berättar att polisen tidigare var billig och att vem som helst kunde betala några kronor för att polismännen skulle behandla en bättre.

– Men nu är det svårare. De privata vakterna får skyhöga löner av storgodsägarna som dessutom ofta betalar polisen på samma gång. Vi har inte en chans att tävla med storgodsägarna i betalning, säger han med en suck.

Att helt få bort korruptionen är en långsam och svår process, menar Rivarola. Kongressledamöter, domare och poliser har under en lång tid vant sig vid att större delen av deras inkomster kommer från informella och olagliga kanaler.

– När hela systemet, inklusive domstolsväsendet, är så beroende av korruptionen är det svårt att genomföra reformer för att stoppa den. När Lugo ville byta ut korrupta domare stoppades han direkt i kongressen, säger Rivarola.

ÄVEN OM bonderörelserna är besvikna på Lugos första år vid makten menar Luis Aguayo från bonderörelsen MCNOC att de ändå nått en symboliskt viktig seger. Genom kamp och motstånd har jordreformen i alla fall hamnat på dagordningen i Paraguay.

– Numera är teorin om jordreform integrerad i nästan alla sammanhang i samhället. Till och med oligarkerna och de stora markägarna talar idag om en jordreform. Det är ett viktigt framsteg, men den stora frågan är nu hur vi ska göra teori till verklighet, säger han.

Utanför ståltrådsstängslet i Tapiracui puy har ockupanterna möte under ett träd. Ett lagförslag på en konfiskering av marken håller på att arbetas fram för att kunna presenteras i parlamentet.

FAKTA/Paraguay

FATTIGDOM: Över 50 % av befolkningen levde 2004 under FN:s fattigdomsgräns (2 dollar/dag).

TILLGÅNG TILL SOCIALT SKYDDSNÄT (socialförsäkring, sjukförsäkring, pension m m): De ca 20 % av befolkningen som har formell anställning.

FÖRVÄNTAD LIVSLÄNGD FÖR KVINNOR: 74 år

FÖRVÄNTAD LIVSLÄNGD FÖR MÅN: 70 år

ANTAL INVÅNARE: 6,2 miljoner (2008)

YTA: 407 000 km², nästan som Sverige

HUVUDSTAD: Asunción

SPRÅK: guaraní, spanska

VIKTIGA EXPORTPRODUKTER: soja, kött, vattenkraft

Källa: Utrikespolitiska institutet

– Det är total fattigdom vi lever i. Utan hem, utan mat, utan framtid. Och med mycket rädsla, säger Marisa Rodríguez och sänker blicken. Vi hoppades på Lugo, men det mesta av hoppet är borta.

Men hur orkar ni stanna kvar och fortsätta kämpa?

Marisa Rodríguez tittar på mig med höjda ögonbryn.

– Vart vill du att vi ska ta vägen då? frågar hon och fäster blicken i horisonten. Vi orkar för att vi inte har något annat alternativ. ■